

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958

ЯНВАРЬ

11

СУББОТА

№ 7 (3977)

Өртөө 20 коп.

Эш К. А. Губинни Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫ

«ССРЭ-ниң ажылчы чоннар депутаттарының Советтеринин Известиясы» солунунун кол редактору эш К. А. Губиннин төртүтүгөн хуңдунден бээр алдан хар харлаанын холбаштыр база Совет күрүне-

ниң мурунуга оң ачы-хавыяларын демдеглеви-шаан, эш Константин Александрович Губинни Ленин ордени-биле шаңнаар.

Москва, Кремль
1958 чылдың январь 7.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы К. ВОРОШИЛОВ,
ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың бедик шынары дээш

1957—1958 өөредилге чылының бирги чартын доосулган болгаш школаларда кышкы хөгүтү каникулдарында эки дыштаным алган, ам чаа күш-биле өөренип киргенилер. Өөредилге чылының ийги чартын болза, эң-не харысалгалыг болгаш класс бүрүзүгө бердинген өөредилге программанын эки шынары, четче өөредир талазы-биле улуг күштү үндүрерин башкы бүрүздүк, школаларың удурутчуларыннан болгаш улус өөредилгелик органның бугу ажылдакчыларыннан неген турар.

Областың школаларында байдал дески өвөс, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынары ам-даа куду болуп турарын өөредилге чылының бирги чартының үн-недери көргүзүп турар. Чаа-Хөл районун Чаа-Хөл ортумак школазында өөредилгениң шынары ийги улдууда дыкка багай болган. Ол школаның 5 «а» класында 28 өөреникчилерден чүгле 3 өөреникчи багай демде чок, ыңчагы ам-даа класстың өөредилгениң шынары 21 хуу болган. Чаа-Хөл ортумак школаның директору эш Б. Ондар өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынары эки сонугурап көрбөй, өөредилгениң шынары бедидеринче школаның башкылар коллективин мобилизациялап шыдаанын үстүкү барымдаа тодаргай херечилеп турар-дыр. Ол шынаш черде Чаа-Хөл районун школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңгээли нитизил-биле куду болуп турарын демдегээр херек.

Барыш-Хемчик районун школаларында кышкы түнөөдөргө кирешке бугу 3069 өөреникчилерден 686 кижил багай өөренип. Ол районун Дөн-Терезин чеди чыл школаның 348 өөреникчилеринде 103 кижил багай демдектерин болган. А Эргил-Барыш школазында орус дыл башкызы эш Чемпинова кичээлдерин чавыс деңгээлге арттырып турарындан өөреникчилерин 50 хуузу орус дылга багай демдек алган. Кызылдың № 3 школазында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңгээли эртен үеде көчүгүп куду болган. Школаларың шың кижизидилгелиг шут таарышып уткалык плакат ол школаның коридорунга үр үеде турганы каячп-даа шың өвөс болур.

Бо бугу чүүлдер чүвү көргүзүп турарың дээр, башкы улус өөредилге килдигинден өгөдөш Кызылдың горонозу, районалар обласстың школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынарын бедидеринче өөредилге чылының бирги чартында шоодуг кичээлге салбаан. Ылангыя обласстың улус өөредилге килдиги Кызыл хоорайның болгаш районнарның школаларында башкылаашкынын шынарын, школаларга болгаш оон дашкыар өөредилге-кижизидилгелиг ажылды контролдоп, школаларга боттуг дуза чедирип турары четпес. Обласовуң чамчык ажылдакчылары школаларга баргаш чүтүк хынаада кылыр-биле кызыгарлаангач чөгүм практиктиг дуза көргүзүрине эки сагыш салбайн турар.

Башкы бүрүзү бодунуң ажылының харысалгалын медресе билдип, башкылар мергежяли, политиктиг билини бедиткен тудум-на оң башкылаарының деңгээли бедик болур. Өвүр районун Сагды чеди чыл школаның 5—7 класстарында математика башкызы Буулар Болат-оол бо өөредилге чылының өгезинде школада ма-

тематика бөлүмүн организациялап тургус-кам, оңу удурутуп турар. Ол бөлүмүнү киржикчилери электрлиг звоноктуң, электрлиг моторнуң болгаш физика кичээлдеринге херектез өске-даа приборлар-ның моделдерин башкынын удурутпалы-биле кылып алган, кичээлдеринге оларын улуг сонугура-биле ажылап турар, башкы Болат-оолдуң башкылап турарының деңгээли база бедик, ыңчангаш ол школаның өөреникчилеринин математика болгаш физика талазы-биле билигери шыраак болгаш башкы болуп турар. Чааанада ортумак школаның анык башкызы Каранава, Сүт-Хөл районун Сүт-Аксы ортумак школазының башкылары Шоова, Слина болгаш оон-даа өскө боттарынын ажылында кызымак, мергежялиг башкылар обласстың школаларында хей болгаш олар өөредилге-кижизидилгелиг ажыл талазы-биле эки түнөөдөргө чедип ап турарлар.

Школаларың өөредилгенинде амдырадан, коммунист тургузушкунун практиктиг сорулаларындан хоорук чорукту шийтирип-биле уузугар дугайында СЭКП ХХ съездин чер-черде партия, совет, комсомол болгаш улус өөредилгенин организациялап шыгыны өгөдөш багай. Партияны оң айтышкынын бистин обласа ам-даа кошпак, оожум күүселин турарымын минир херек. Хей-хей школаларда күш-ажыл кичээли кылымо мастеркаалар ам-даа чок, а чамдык бар мастеркаалар тар, дериг-херексели чедиптес. Партия эге организациялары, чер-чер Советтери бо четестерин чабыдырчыче кичээлге салып, боттуг хемчеглерин ап, школаларга херек кырынга дуза көргүзүп херек.

Бистин өвүр олар чаш салгачкыларымысты өртем-билигге мергежилдиг, күш-ажыга ынак, коммунист партияга кызыгар чок бердинген, Төрөн чурттувустун төлентиг кижилери кылдыр кижизидери аажок нарын болгаш улуг харысалгалыг ажыл. Бо ажылга чер-черде партия, совет, комсомол организацияларының, колхозтар баштаар черлеринин удурутчуларын дузаалары өргөжөк чутула. Ындыг турбуже Току районун «Совет Тыва» колхозунуң даргазының ораакчысы эш Достай-оол, ында көдө Совет даргазы эш Седеней школа ажылыныче сагыш салбайн турар. Алаэ өгө школанында төрөдер комитети ыңчага чедир чок, а оңу тургузар дээш школа башкылары чоотка чаш ада-не хуралы чымыдырып алырга эштер Достай-оол биле Седеней үө киргеш, хуралды ара сак-сатканындан төрөдер комитети тургустунай барган. Мындыг чоруктарын буруу шавар болгаш моон соңгар оларын бодурбас херек.

Школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңгээли ында комсомол, пионер организацияларының ажылында база дык хамааржыр. Бо талазы-биле ВЛКСМ ТК-зының эртен чылдың төңчүгүндө болган пленумуна «В. И. Ленин аттыг пионер организациязының ажылын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» айтыр-ны чутаалашкам, тодаргай шийтирип хулаан алган. ВЛКСМ райкомнары оң шийтирде айтыган хемчеглерин амдырап кырынга ыявалды боттандырар узурут. Ол чорук школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңгээли база дыкка бедидери чугаажок.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидаттар депшидилгези

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидаттар депшидилгези январь 7-де өгөдөш.

ВЦСПС-тиң президиуму профвилелдериниң төп комитеттеринин, профвилелдер чөвүлелдеринин удурутп ажылдакчыларының киржилгези-биле, ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидатты депшилер дугайында айтыр-ны чутаалашкан.

ВЦСПС-тиң Даргазы эш В. В. Гришини Төп сонгулда комиссиязының составына ВЦСПС-тен кандидат кылдыр депшилер деп санады ВЦСПС-тиң Даргазының ораакчысы Л. Н. Соловьев кирген. Профвилелдеринин Ленинград чөвүлелениң даргазы эш Селепхин, демир орук транспортунуң ажылчыларының профвилелениң ТК-зының даргазы эш Черенчик, Коломенск заводунуң завод колхозун эш Сиянцын боттарынын саналында эш Соловьевту саналын деткөөнер. ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына ВЦСПС-тен—ВЦСПС-тиң Даргазы эш В. В. Гришини депшилерин ВЦСПС-тиң президиуму бир үн-биле доктааткан.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президиумунуң калбак хуралындан Төп сонгулда комиссиязының составына кандидатты совет эртемденер депшилткен. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президенти академик А. Н. Несмеянов кандидатка академик Н. Н. Семенову депшилерин саналдап болгаш оң өртем ажыл-чорудаларын тодаргайлап чугаалаан. А. Н. Несмеяновту саналын академик А. П. Виноградов, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент кежигүнү Э. А. Акретян, химиятыг физика институтунуң партбюро секретарының ораакчысы Г. Н. Борюк деткөөн, а оон сонунда бир үн-биле хулаан алдыган.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының Москва хоорай комитети ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидатура дугайында айтыр-ны чугаалашкан, партияның Москва хоорай комитетинин бирги секретары эш В. О. Устиновту Москва хоорайның Коммунист партиясындан депшилткен.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле ам болур сонгулда кампаниязының дугайында болган ала комсомолун киржилгезиниң дугайында айтыр-ны планын. Планны амдырап боттандырар дээш туудугулар күженишкенин айтырар турар. Тайгада ыяк кеовделинде эштер Досуйма, Шаптар-оол, Намзырай олар хунде 24 чүдүгү кезер норманы 45 чедир күөсөйп турарлар. Бригаданың кежигүнелери турут ыжының белеткелни февраль 15-те бурун доозар дээш кызымак ажылдап турараар.

«Искра» колхозун Ары-Бажында сүт-баран фермазының саанчымы Монгуш

ны ВЛКСМ Төп Комитети чугаалашкан. Төп сонгулда комиссиязының составына Бугу-эвилелин Аныктарының Ленинчи Коммунист Эвилелинде ВЛКСМ ТК-ның Бирги секретары эш А. Н. Шелепини ВЛКСМ ТК сүмөлөөн.

СЭКП-ниң Ленинград область комитети Төп сонгулда комиссиязының составына кандидат кылдыр партияны Ленинград область комитетиниң бирги секретары эш И. В. Спиридоновту депшилткен.

Украинаның Коммунист партиязының Киев область комитети Украинаның КП-ниң Киев обкомунуң бирги секретары эш П. Е. Шелестини кандидатуразын санадаан.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидат депшилер дугайында хей кижил хурал Алма-Ата обласстың Каскел районунуң Дамбул аттыг колхозунга болган. Көдө ажыл-агый эртелиниң эң эки малчыларының бирөөсү—урут каларчы Бемек Мамеевти хуралдың киржилгелери боттарының кандидат кылдыр бир үн-биле депшилткен.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидат депшилер дугайында Горькийнин автомобиль заводун Дарганалга корудууга ажылдакчыларының ижедер-техниктиг ажылдакчыларын болгаш албай-хаакчыларын хуралы болган. Чаартымың дарган эш Г. А. Малышевти хуралдың киржилгелери боттарының кандидаттыга депшилерин бир эп-сеткилдиг шийтирлөөн.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына кандидат депшилер дугайында култура ажылдакчыларының профвилелениң ТК-зының президиумунуң хурал наймсаалың култура болгаш уран-чүгү ажылдакчыларының болгаш артистиг-кыргачкы-биле Москвага болган. СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының даргазы П. Г. Москатовту кандидаттыга депшилерин ССРЭ-ниң улустун артизи Е. Н. Гоголева санадаан. СЭКП ТК-ның партия органиязының кандидаттыга эргелекчилениң ораакчысы И. В. Шининиң кандидатуразын култура ажылдакчыларының профвилелениң ТК-зының даргазы Б. С. Ржанов санаан. Ол санааларын ССРЭ-ниң Удурутп артизи В. В. Барсова, Кургуениң Ленин аттыг библиотеказының директору П. М. Богачев, РСФСР-ниң уран-чүгүлениң алдарлыг ажылдакчысы Л. О. Уте-

сов, чурукчу А. Н. Яр-Кравченко болгаш Белорус ССР-ниң алдарлыг артизи А. Л. Шанс илин-биле деткөөнер.

Төп сонгулда комиссиязының составына култура ажылдакчыларының профвилелениң эштер Москатов болгаш Шинин оларын депшилерин бир үн-биле шийтирлөөн.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына Совет херектенериниң комитети Совет херектенериниң комитетиниң даргазы Н. В. Попованы сүмөлөөн.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң секретариатының баштаар чериниң болгаш ревизия комиссиязының кежигүнелери-биле калы кылган хуралында чогаалчы К. А. Фединиң кандидатуразын санаан. Секретариатка санап берген чогаалчылар А. Сушков, Л. Соболев, Л. Леонов болгаш өскөдөр-даа К. А. Федин Төп сонгулда комиссиязынга ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң төлентиг төлөөлекчили болур дээрин чугаалашкан.

Ташкент хоорайның Коммунист организациязындан партияның хоорай комитетиниң кежигүнү Узбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының ораакчысы Р. Г. Гуламовту депшилткен.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына Литва ССР-ниң Чуругчулар эвилелиниң баштаар чериниң хуралында Чуругчулар эвилелиниң баштаар чериниң чириниң даргазы, Литва ССР-ниң Бүтүрүктү чуругла институтун директору, республиканың уран-чүгүлениң алдарлыг ажылдакчысы В. С. Мацевичюсту депшилткен.

Төп сонгулда комиссиязында Грузия ССР-ниң чогаалчылар эвилелинде Грузияны Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң бирги секретары шүдүкчү И. В. Абшидзе сүмөлөөн.

Минскиге республиканың профвилелдер Чөвүлелиниң президиумунуң калбак хуралында ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар талазы-биле Төп сонгулда комиссиязының составына Белоруссияның КП-ниң ТК-зының секретары Т. Я. Киселевту депшилерин шийтирлөөн.

Киргиз ССР-ниң Базар-Курган районунуң Фрунзе аттыг көдө ажыл-агый артелиниң кежигүнелериниң ийги хуралы Төп сонгулда комиссиязының составына колхозун даргазы Социалист Бүш-ажылдың Маалымы Ольмасхан Атабековту бир эп-сеткилдиг депшилткен.

ВЦСПС-тиң пленуму

СЭКП ТК-ның декабрь пленумун шийтирлеринге холбаштыр профвилелдер эвилелдеринин сорулгаларының дугайында В. В. Гришиниң шийтели ВЦСПС-тиң IX пленуму январь сесте чугаалажы көөрүн үргүзүлөөн.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң күш-ажылды болгаш ажыл төлөвирини айтыргаларының талазы-биле Курган комитетиниң даргазының ораакчысы И. В. Горюшкин, Невский Ленин аттыг машина тудууун заводунуң законунун директору Д. Ходжаев, ССРЭ-ниң Бүтүрүктүниң даргазының ораакчысы В. П. Зотов болгаш оон-даа өскөдөр база санап бергенер. (Илеткег талазы-биле шунту 23 кижил санап берген).

Пленумунуң киржилгелери эш Гришиниң илеткелни чугаалажы көргөш, СЭКП ТК-ның декабрь пленумун шийтирлерин бугу доозу-биле чүгүлдүрүн болгаш деткөп турар доктаалды хулаан алган.

ВЦСПС-ниң профессионал эвилелдериниң XII съездин чымдырар дугайында ВЦСПС-тиң Даргазының ораакчысы Л. Н. Соловьевту дыкнадык пленум дыкнаан болгаш совет профвилелдеринин XII съездин 1958 чылдың ийги дартында чымдырарын шийтирлөөн. Ол съездине чугаалажы айтыргалар болза: ВЦСПС-тиң болгаш ревизия комиссиязының өткөч илеткелдери; 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйн хөгжүдериң перспективтиг планының дугайында ССРЭ-ниң Бүтүрүктүниң илеткел; ССРЭ-ниң профессионал эвилелдеринин Уставына өскөдөр талазы-биле багытталгаш тургускан.

ВЦСПС-тиң президиумунуң составына пленум В. В. Гришиниң секретары В. И. Залужный кирген.

(СЭТА).

Бугу-эвилелин чарыжының эгелекчилеринде

ЧАДЫР-ЛУНГА. (СЭТА). Эт бугулерин көвүдөдүр дээш Бугу-эвилелин социализм чарыжының эгелекчилери—Чадыр-Лунга районун малчыларының ажылынын түнөөдөргө үндүргөн. Чүс чедир чөк бургузуге хамаарыштыр 60 центнер этти аларын олар эртен чызып хулаангениер. Чадыр-Лунгагылар боттарының хулаангени дык ажырганнар—4469 тонна этти күрүгө дужааганнар, ол дөргө черин 100 гектарында на 73,8 центнер болуп турары ол. Карлов аттыг көдө ажыл-агый артелиниң малчыларының көргүзүлгелери эң дөргө—чүс гектар ажылдакчы черден-ле 117,4 центнер эт, 1953 чылда бугу районун бугулерин хире этти чалгыс ол колхоз бугулерин ол тур. «Ильичиниң чарыжлары» болгаш Ленин аттыг колхозтарга 100 гектардан-на чүс ажыг центнер алдыган.

Чадыр-Лунгагы малчылары бо чылын районта нитизил-биле 100 гектар черден чүс центнерден өвөш эвөс этти бугулерин хулаангени. Ам секирти хемчеглеринде 25 муң ажыг хаваары турар. Оларның шунтузуна эки чөм сууну тургускан.

Январь 8-те районун колхозтары эт комбинатына чаша чылда баштайгы эшелон этти чоруткан.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

Кара-Күске эртен чылын бодунга ыжылаан 10 инектеринден 1690 килограмм сүтү саап ап, төрөк колхозунга өвөш эвөс сүт продуктуну кирген.

Саанчының ажаалгазында инектеринден амгы үеде 4 инек ыжылаан. Бызаларны тускай азыралда тургускан болгаш эки доругуп турар. Эш Кара-Күске ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга алдар бодурган социалист чарышма кирешкеш, чаа чылда инек бүрүзүндө-не 1800 килограмм сүтү саап аларын хулаангени.

Чаданна. («Шынның» корр.). Чөөн-Хемчик районун Калинин аттыг көдө ажыл-агый артелиниң Монтеге удурутп бригаданы ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга алдар кылдыр социалист чарышты калбатпашаан, турут ыжы белеткелерин бедиткен хулаангени алган ажылдап турар. Бригада январь өгезинге чедир 420 кубометр ышты Келин, оон шийтенде 270 ажыг кубометрин турут участогуна сөөртүп чедирген.

Колхоз бо чылын малчыларга 10 чуртталга башкыларын, бир клубту турут

Сибиряк элим-сыннарының аар-берге байдалдарында шөйдүгө 376 километр дурттуг орутуу саларын - Сталин-Абаан чаа демир орутун шүгүмүнү турут-жулары хуусаа бетинде дооскан. Кузнецк комбинатының домналарына чакса руданы эң-не чөөк орутуу ажиттыган. Чаа шүгүмүнү участоктарының туттунучу келгени Балыку станцияга туудугуларын болгаш Сталинскден келген залчыларының митингиз болган.

Чурунтарда (солгай талазындан оң талазынче): Хакас автономнуг областың Ачинск районун Калинин аттыг совхозунуң ажылчыны орденин А. А. Толмале-ваның денганы одура келип турары. Рудалыг баштайгы поединиң Балыку станциядан чөргү турары.

Чурунтарда (солгай талазындан оң талазынче): Хакас автономнуг областың Ачинск районун Калинин аттыг совхозунуң ажылчыны орденин А. А. Толмале-ваның денганы одура келип турары. Рудалыг баштайгы поединиң Балыку станциядан чөргү турары.

Фото В. Войтанкову.

СЭТА-ның фотохроникамы.

СЭКП ТК-дан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Россияга революстуг ажылдын шимчөөшкенин эң хоочун киржикчилеринин бирөөзи, 1897 чылдан бээр Коммунист партияның кежигүнү, бистин чуртувуска коммунизмин шийтелгезин дээш идеялыг демдекчи Григорий Иванович Петровский үр араанының соонда январь 9-та 6 шак 45 минута турда Москвага мөчөөни Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының Төп Комитети болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели партияга болгаш бугу ажылчы чоннарга ханы кажымдал-биле дыкнадып тур.

СЭКП ТК ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели

Механизаторлар хүлээлгезин күөсеткен

Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторлары 1957 чылдың дөртүк кварталында септелге талазы-биле алган хүлээлгелерин ажыг күөсеткенер. Олар 17 тракторлар септээр турган, 22-ин септөөнер. Оон ындай 34 трактор азызынары, 28 сепкалары, 4 күөтиваторлары, 5 лущильниктери, 4 комбайнны, 328 илирлерин эки шынарлыг кылдыр септөөнер.

Механизаторлар ам арткан тракторларын болгаш көдө ажыл-агый машиналарынын септелгезин Совет Армияның хүнү—февраль 23-ке чедир доозар хүлээлгени алганнар. Механизаторларын аразында В. Бижней, М. Савченко, Тордук, М. Лопсая, Кара-оол олар хун норманы 130—150 хуу чедир күөсөйп, септелгенин муракчылары болуп турарлар.

П А Р Т И Й Ж И А М Ы Д Ы Р А Л

Коммунистерниң политөөредилгезинче хүн бүрү кичээнгей салыр

СЭКП-ниң Танды райкому болгаш партия аге организациалары 1957—1958 өөредилге чылында партия чырдымчыныкынын четкизи четкелер талазы-биле азон темчелерин алган. Политиктиг өөредилгениң аямы-бүрү хевирлеринге ялтан-биле шушту 381 коммунистер болгаш партия кижигүрү өвөс актив хаара тыртылган. Оларның иштинде дыка хейу боттарының өртем-биллин бедилер дээш кымыак аждаап турарлар. Ажыл-агыл болгаш политика талазы-биле айтырыгдары ханы билди алдырыга, чедикшияниң шийтирээринге марксисчи-ленинчи теория оларга дузалап турар.

Партия чырдымчыныкынын четкизи шымырак бидилгит пропагандакт кадрларды хандырган, оларның хей нурууну ортумактан өрү, дээди өртемниң болгаш партияниң пропаганда талазы-биле дуржулгалык өшөр болур. Өөредилге чылының эгесинден бээр пропагандактарын семинарлар бир уда чоруткан. Аңаа теориятиг айтырыгдарынын талазы-биле лекцияларын чоруткан болгаш пропагандактарын дуржулга солзушкуннарына организастаан.

Хову-Аксимниң ортумак школазында политэкономия өөренир бөлүмү (пропагандакт өш Сунчагаалге), Балгазын МТС-те, Сталин атыг колхозта, райпромкомбинатта агар политика өөренир бөлүмүндө (пропагандактар өшөр Жык, Дамыян-оол, Шевченко) кичээлдер организастыг болгаш дынакчыларын идеялык киржилгези-биле өртпү турар.

Өөренир турар материалдарына област, районун болгаш хамарышкан бүдүрүлгени, колхозтун амдыралы-биле болгаш оларның чурунда турар ажыл-агый, политиктиг сорулгалары-биле ханы холбаштырыр өөренир бөрүк дынакчыларга солун болгаш ажыл-агыйның чугула сорулгаларын шийтирээринге ядиг берин

турар. Коммунистерниң болгаш партия кижигүрү өвөс ажылдакчыларын марксисчи-ленинчи теория талазы-биле өртем-билди бедик болган тудум-на ажылга харымсалгазы улам-на бедик, сагылга-чуртму быжыг болуп турар деп чүвени фалтылар көргүзүп турар. Чижээлээрге, Балгазын МТС-те агар политика өөренир бөлүмүнү чаа четкелер тургузуп турда токарлар Мамзев, Новоселов болгаш тракторист Пахорук оларны ол бөлүмгө өөренир кылдыр даңзылап каан болган Олар дөөрге, ажылга харымсалга чок, аргага хандып турар деп чүве бидилдирген. Ону дыңдап кааш пропагандакт өш Жык ол өшөр-биле эвөө «сөөртүчүр», ажылдаар апаар-дыр деп бо-доан болгаш шынап-ла олар-биле эвөөс ажылдаан. Мамзев, Новоселов болгаш Пахорук олар сөөлү үдө кичээлдер үсөстөрү болгаш өөренир турар материалдарын шийтедиш ап турар алпарганар. Илангыя декабрь айда оларның кижигүрүзү тракторлар болгаш бөдөө ажыл-агый машиналарын септээр талазы-биле улуг норманын 260—280 хуу үсөстөкөнөр.

СЭКП райкомунун чанында ийи чыл хуусаалыг экономика школазы база-ла багай өвөс аждаап турар. Районун партия, совет активи шушту 17 кижиг өөренир турар. Мында кичээлдер доктаамал чорутуруп турар.

Индиг болза-даа партия чырдымчыныкынын четкизи четкелерде партия организациаларын дынакчыларын өртем-биллин болгаш күзөл-сонуургалын барымдалап өөрбөөниң болгаш кижиг бүрүзү-биле түс-түс беседа чорутуунамын харамы-биле чамдык черлерге кичээлдер организаст чок эгелзөн. Чижээлээрге, «Межегей» совхозта партия организациаларын секретары өш Иванов агар политика өөренир бөлүмүнүң дынакчыларынын

даңзынын кабинетке олтура кылгаш, пропагандакт берип каан. Ол даңзыда шушту 38 кижиги кирген, а терек кырында кичээлге чүгө 8—9 кижиги көп олуржуп турар. Бөлүмүнүң дынакчылары-биле хандып талашып көөргө чамдыктары эвөө шымырак бидилгит, ортумак өртемниң, өскөдөр бижикти бичин билди, харын аямы бөини мөдүк-калдык бижилер кижилер болуп турар. Шак индиг чижектер өскө-даа бөлүмүндө бар.

«Совет Россия» колхозка агар политика бөлүмүн организастааш, өш пропагандакт партия организациаларын секретары турган өш Түргөн-оолду райком бөроз бадылаан. Эш Түргөн-оол чүгө чангыс организастыг кичээл өртүргөш өш-биле ажылын совхозтаан.—Колхоз даргазы апаарга, чай чок боор чүве-дир—деп чыдак кыккан, партияни даалганы оо күсөтпейн турары өкта шын өвөс.

Эвөө хей бөлүмүндө кичээлдер идея-теоретик талазы-биле куду деңгеле өртпү турар. Чижээлээрге, «Кызыл партия» колхозта пропагандакт өш Эрзген, «Межегей» совхозта өш Санчай, Держинский атыг колхозта Демьян олар партиянын болгаш чазактыг чугула шийтирээрин кичээлдерге солундан аңаа-ла шуут көчүп турганар. Чугула материалдарын аңаа-ла жүзүлгөн көчүп болбас, харын хандыр өөренир, амдыралы-биле холбаштырар деп чүве тодаргай болгай.

Ам сорулга болза бо өөредилге чылын организастыг болгаш идея-политик талазы-биле бедик деңгеле чорудары болур. Бар четкелерин чайладыр дөөш СЭКП райкому болгаш партия аге организациалары бүтү темчелерин алдырар.

М. УДУР-ООЛ,

СЭКП Танды райкомунун пропаганда болгаш агитация кидизиниң өөредекчиси.

Механизаторларның хана солуну

Чадаана машина-трактор станциясында партия, комсомол аге организациаларынын болгаш профбюроларын тус чер комитетинин органы—«Тракторист» хана солун МТС-те доктаамал үнүп турар.

«Тракторист» хана солунун редактору өш О. Самбал, редакция кижигүрүрү өштер Голдыров, Строгонов, Веланова, Соловьев олар солунун чогуур үзөндө, бедик идея-политиктиг деңгеле үндүрери хандырып, идеялык ажылдык келгени-биле хана солуну 1957 чылдын дургуунда 12 катан үнгөн. Аңаа 90 ажыг материалдар парлаттылган.

Солунун чаа чыга уткуштур үнгөн дугайында тракторларны болгаш кедээ ажыл-агыйның жоугурап машиналарының септелгенин чорудулганын, механизаторлар ортузда каалбарган социалдист чарыштыг чорудулганын болгаш бүдүрүлгени муракчыларын, бүдүрүлгө-дө чаа эгелекчи савандарын, коммунистерниң, комсомолчуларын бүдүрүлгөдө мур-

накчы ролунун дугайын чырыткан. Оон аңгыда солун болза түс-түс бригадаларын болгаш чамдык ажылдакчыларын азымында четкелерин өлөрдөш шүгүмчүлзөн.

Хана солунга чырыттылган шүгүмчүлзөк материалдары дон-доруан пестеп хынаар, өлзөк четкелерин чайлаар талазы-биле партия, комсомол, профсоюз организациалары база МТС-тин дирекциясы боттут темчелерин ап турар.

Хана солунун ажымынын дугайында айтырыгы парторганизацияны бюрозунга бо чылын ийи уда чугаазажып, оо ажылын улам-на бедик деңгеледик болуурларынчө угланган чугула темчелерин алган. Солунун ажымына активи эвөөлзөк талазы-биле багай өвөс ажыл чорутуруп турар.

Мөөң-биле кады хана солунун ажымында четкелер база бар деп чүвени айтыр керек. Социалдист чарыштың мур-

накчыларынын дуржулгаларын непертеринче редколлегия өвөш кичээлгөй салып турар. Хана солунда парлаттылган турар материалдар солунуну рамазынын кемчөөлгө бооарга дыка улуг болуп турар. Чижээлээрге, ноябрь 7-де үнгөн № 11-де чүгө дөрт-ле материал кирген. Оон илан хана солунун көрүштүг кылдыр, ооу каастан шымыр өргөшө чугула болур. Иандыг турбузе, «Тракторист» көргөн кижилерниң карактарына онзаланып көстүр чарам каасталга чок. Бо дугайында редактор өш Самбал-даа, редколлегия кижигүрүрү-даа хайгаарал саабайн, ооу өюн өртпүп турар.

«Тракторист» хана солун бодунун ажымында чедикшияниң быжылгавылаан, машина-трактор станцияныкынын ажымын экижидеринче бүтү механизаторларын, ажылдакчыларын улам-ва сырый организастаары чугула.

М. СЕВЕН.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ БИЖИП ТУРАРЫ

ЭРЗИН. Ном садарынын айы—декабрьда Нарын кедээ Советте Очур 531 рубльдин, Эрзин ортумак школазынын өөреникчизи Очур-оол 130 рубльдин, Аракчаа 450 рубльдин, Кара-оол, Чигжит, Нуутко олар 300—500 рубльдин номнарын амалчы чоннарга тарадып сатканнар.

К. ӨЛЗЕЙ.

ТАНДЫ. Держинский атыг колхозтун баштаар чери кыштын байданы өөренип көргөш, чаа хонштарны тыл, кыска хуусааның иштинде чаа кыжааларын туттурган. Эки өшт-сигениң черлерде 2800 хой кирер 4 база 400 баш инен турар 4 нажааны туткан.

О. ОРУЙГУ.

ЧӨВН-ХЕМЧИН. Ленин атыг колхозтун тудугчулары эртен чылын чүткүлдүг амь-лааш, тудуг планын күсөткөн. Плана көрдүнгөн тудугтун сөөлүгү—чунар бажымын 1957 чылдын декабрь 23-те амь-лаага кирген. Чунар бажымын эки дерип кылган, аңаа харуга 20 кини чунар.

К. МАШПАН-ООЛ.

БАРЫН-ХЕМЧИН. «Большевич» колхозтун хойжуу керезин Чуврек эртен чылын 266 хойдан 272 хураганы алган. Оон хойлары ам оолдп эгелзөн. Баштай хураганнаан 17 хойдан 18 хураганы менди дорунтуруп турар.

С. ЛАСЮРНОН.

Клуб ажылы экижээн

1956 чылда клубту септеп, олар ышты четчири-биле белеткөөниңден Барын-Хемчик районун «Большевик» кедээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилери хестү шактарын чөп ажылдавып турган. Ол четкети колхоз баштаар чери өөренип көргөш, клубту кыска эки белеткеп, ооу ажылына таарымчалык байдаларын тургустан. Мында 24 кижиги составтыг уран-чууг бөлүмү ажылдап турар. Олар 1957 чылдын Октябрь айлан бээр суурун колхозчуларына 5 катан, Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозунга бир уда барып концерт өөргүскөн. Ам Кызыл-Мажалык болгаш Тезиниң чурттакчыларына солун концерти белеткеп турарлар.

Уран-чууг бөлүмү В. Бек-оолдун «Хайран бот», О. Саган-оолдун «Мрдл берейн» деп шилеринден үзүндүлерин ойлап турар. Куулар Май, Биче-Бара олар ошоншаан номерларын эки үсөдөш турарлар. Клуб өргөлекчиз Оттугаш ажылды эки удуртуп келген.

Л. САЛЧАН.

КӨДЭЭ БИБЛИОТЕКАДА

Эркин районун «Чаа орук» колхозто библиотеканың ишти биче болза-даа аңаа номчукчулар кезеде хей турар. Мында башкылар, өмчилер болгаш колхозчу ажыл-ишчилер, школачылар оон доктаамал аалчылар.

Көдөө библиотеккага, ылангыя дыштары үндөрдө хей-хей номчукчулар көп, культурутуг дыштанылганын чөп өртүрүп турарлар. Ном делгириңде политиканың, көдөө ажыл-агыйның, урууларын база даштыкы болгаш совет чечен чогаалдык литератураларын чыскай салгылаан каан. Библиотеккадан Толстойнун, Чернышевскийниң, Добролюбовтун, Некрасовтун, Горькийниң, Маяковскийниң болгаш аны-дунча демократтыг чурттарын база амгы совет чогаалчыларын чечен-чогаал литератураларын ап көчүп болур.

Библиотеканың ном фондузу чоокта чаа 2000 турган болза, ам 3175 ажык, а номчукчуларын саны 199 тургандан 240 чедир өскөн. Болхозтун молдургалар дөдөрүн анык малчы Мжит-оол чөзө-би ажыг, хой каларчы комсомолчу Даңда Хайыр он сес сангыт, мында чеди чыл

школазынын өөреникчилери Лопсан, Бөгсей, башкы Гибтова олар он беш, он беш номнарын көчүп доосканнар.

Библиотекка анык кыс Кара-Саа Ноозанмаа мында чыл ажыг аждаап турар. Ол өрткөн чылын Сарыг-Булуң ортумак школазын онгу класын дооскаш, эки-туразы-биле колхозунда ажылдап берген. Анык комсомолчу Бай-Даг суурун чурттакчылары-биле, ыраккы кышталарда малчылар-биле быжыг кырылаалык. Ноозанмаа Хайыраканда, Тарлашында кышталарда малчыларын өртпү, оларга орус, тыва дылдар кырында литератураларын, чаа солуннарын, журналдарын үзүктөдирейн чедирип берип турар. Номун ужу-дузаның дугайында тайылбырлап, кыска беседа, номчулгаларын каш удаа чоруткан.

Библиотеканың ишти өшө-сөскөлгө, анык кыс номчукчуларын көчүлгө картоткаларын өй-шаанда доодуруп, кым кандыг номнарга ынагы, номчукчуларын онзагай негеделерин өөренип көрүп турар.

Д. ЕНДАН.

Педагогика институтунда

Кызылда педагогика институтунун студентилери көл өөредилге шагындан дашкаар эвөөн каш тускай өртемниң база шийгедип ап турарлар. Ову институтта организастаттылган автомашиналар болгаш мотоциклер тургузуу, радио техникасы база чурук тыртырымы өөренирин эки тура бөлүмүндө дамчыштыр чедип ап турар.

Эрткен чылдың ноябрьда кичээлдер өгөлзөн, В. Н. Уколовтун башкылап турары бөлүмдө 20 ажыг студентилер өөренип

турар. Бөлүмүнүн өөредилгези недедөле ийи катан 2—2 шакта болуп турар. Бо аразында 72 шактыг өөредилге программанын барык деп кезип дооскан.

Институтту доозар анык башкылар чүгө боттарынын шилеп алганы өртемниң үл-биле кымылааттырмайы, политехниктиг өөредилгени, техниктиг бөлүмүрүн база башкылап шылдарына бүтүрөдиг. Амгы үдө бөлүмүрүнүн ажылы организастыг болуп, аңаа студентилерин сонуургалы улам бедип турар.

Ш. КОЧАГА.

Төрелдер-биле ажыл

Чөөн-Хемчик районун Хайыракан чеди чыл школазын башкылар коллективни төрелдер-биле харылдааны эвөө экижиктен. Школада төрелдер комитетинин (даргазы өш Манзырыкчи) кижигүрүрү кичээлдерге доктаамал алурун, өөреникчилерин өөредилге керексиз болгаш ам хей-биле хандырттылганын база школазын аргы шеверин доктаамал хайгаарат турар.

Школазын талазында төрелдер комитети-биле кады лекцияларын организастап турар. Чижээ, чоокта чаа башкы Салчак Кымаа «Школачыны өг-бүлөгө канчаар кижиздери?» деп лекцияны номчаан. Ону ада-пелер көчүг сонуургап дыңдааннар.

О. САҢҒЫ-БАДЫРАА.

„Мурнакчы“ колхозта

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозунда көдөө бөлүмүнүн ажыл-ишчилерин дыштанылганын оода алпарган. Чымыг, чырык болгаш арыг силиг клубка аны-бүрү темалыг кезээлерин үргүчү организастап турар. Клуб өргөлекчиз Очур-оол, библиотекка Донгак олар клубта ажылдап турар бөлүмүрүн удуртуп,

колхозчуларга солун концерттерин көргүзүп турар.

Колхоз чакырылганына херез-жөө 80 тонна кызыл-тазын, 40 тонна арбайн болгаш өскө-даа культуруларын арылгап алган. Колхоз үренин арылгаар «ӨВ-10» деп машинаны салып алган.

С. АДЫГ-ООЛ.

ШЫЛГАРАНГАЙ СОВЕТ ЧОГААЛЧЫ

(А. Н. Толстойнун төрүттүнгөн хүнүндө бээр 75 чыл болганына)

Сурагыт совет чогаалчы, академик Алексей Николаевич Толстойнун төрүттүнгөн хүнүндө бээр бо чылдын январь 10-да 75 чыл болган. Ону совет улус бистин улуг Төрөөн чуртувустун өш эки боттун өш алдарыг чогаалчыларынын бирөөн, хей националдык совет литературанын өш муракчы отрядының—орус совет чогаалчыларын шылгарангай төлөөлекчилеринин бирөөн деп үнөсөп турар.

Толстой амдыралдык болгаш чогаалдыгыны өш Нарын ортурган өрткөн. Дөрөян өг-бүлөдө төрүттүнгөн, аңаа доругуп өскөн болгаш революциядан мрак идеологиянык савандарына чоран-даа болза, литературанын өш эки төлөөлекчилери шыккан, революциянын талазынче ол шилчин шыдаан. Мынанган А. Толстой бодунун амдыралдык революция-биле холбаштырып, Советтер чуртувун алыс утка-шынарын өлөрдөкчиз, совет кижилерин кижизиндик болу берген.

Алексей Толстойнун алазы дворяннарның үнөч баштаар кижизи, а иези уруулар чогаалчы чоран. Ол боду бичининде Самардан мрак эвөстө көдө черге чурттап турган. Бичин чораш көргөн, балгын чүддери Толстой улуг ужу-узгалыг кылдыр санап чоран. «Бир өвөс мен көдө черге эвөс, хоорайга төрүттүнгөн болзум, бичинден тура муу-мун чүддери—ховуга кышкы дүвүлүт хатты, мыл бажычыгыштарын, төлөөлекчилерин, тоолдарын ылбазан болзум, өрткөдөгү Москваны чуруп көргүзүп шыдаас айк мен. Эргидеги Москваның чуруламы жеңбө бичин чоранымын ханы салтымын кылдыр көстүп келир... Национал уран-чууг шак-ла мында, төрөө черин чымында, төрөө мында болур... Алар булут уран-чууг төрүп турар».

А. Толстойнун бо сестери болза, чогаалдык амдырал-биле харылдаанын, оон бодунун булут реалисти чогаалчы болуп келгенин терешкен турар.

Толстой чогаалды дыка амь-лаада бижип эгелзөн. «Мен 15—16 харымдан эгелзөө-лө шүгүчүгөштер бижип аге-

лзөн мен. Багай шүгүчтер чүве. 1905 чылдын революциянын үзөндө бөлөзүшү шүгүчтер бижип турган мен, баала шоогул өвөс шүгүчүгөштер чүве. Чогаалчы ажыл-чорудуга дугайын мынча бодабайн чоран мен»—деп Толстой сактып чугаазаан.

Алексей Толстойнун баштайгы ному 1907 чылда парлаттылган үнгөн. Ол болза «Лириса» деп шүгүчтер чымыдаан болур. 1910—1911 чылдарда «Сасканар тоолдары» деп тоолдар ному, «Аккөк хемнер ичинде» деп шүгүчтер

төөгү талазы-биле сандарап баксыраан, амдыралда өзүлгөтөн чүддери—буураан баяттарын, боттары-даа булут чурттап шыдаастаан, өскөдөрүн чурттагалыгы-даа шалтык болган кижилерин реалистиг өшү-биле чуруп өбүргүскөн. Толстойнун ол баштайгы улуг чогаалдарында революстуг бодалар чок-даа болза, помещик буунун төөгү талазы-биле чайлап чок дүжери көрүп билеп, амдыралга оон керек чок болу бергенин көргүзүп турар.

Толстойнун баштайгы расказтары М. Горькийниң кичээлгөй өлчө угландырган. «Ол үнөдү дөрөян буунун сеткал-сагыш болгаш экономика талазы-биле сандарап турарын дыка шынымы-биле көргүзүп турар улуг, күштүг чогаалчыны М. Горький ол расказтардан көргөн. Октябрь революциянын мурундагы «Правда» солун 1914 чылда «Реализмин катп төрүттүңүшкүңү» деп чүдүлгө Толстойнун чогаалдыга ажылдык анык кылдыр үнөсөп, литературада реалисти угланымшыкы-биле оон сырий харылдаанын демдегелзөн.

19 чүс чылдарын критиктиг реализминин эки чачыларын үргүчүлзөвөш, мынчаарда анык чогаалчы чоран А. Толстой чогаалчының чоран И. С. Тургенева, Л. Н. Толстой болгаш Н. В. Гоголь алардан өөренип ап турган.

Октябрь революциянын сөөлүндө А. Толстойнун эки чогаалдарынын бирөөн болза 1918 чылда парлаттылган «Никитанын чаш чораны» деп тоожу болур. Ол болза чогаалчынын бодунун бичин чоранынын дугайында сактымышын, бичин оолдун сеткал-бодалы, орус амдыралды көргүскөн автобиографтыг чогаал.

Мынчаа-даа Толстой совет чогаалчыларын хураалыңга доруан кирбөөн. Октябрьниң социалдист Улуг революциянын булут угказын өш баштай эки бөлгөөнүндө Толстой 1918 чылда даштык чурттаарга чоруткан. Ханы чуртта беш чылдарда чурттап турган, ол бодунун төрөөн чурту-биле тууду харылдаанын улам-на ханымы-биле билинген.

Өскөниң черинге чурттап чоран ол чылдарынын дугайында Толстой мынча деп сактып чугаазаан: «Оон ынай чорту минип, амгы үнө чорту билеп келген мен, мынчаа-даа билингеним сонда ооу бүтү сеткал-сагышымдан хүлээп билген мен».

Бодунун Төрөөн чуртувун өскөрлөп, мырзаанын көчү шууду-биле чымдг илереткен азон каш чогаалдар Толстойнун чогаалдарына тыттып келген. Ол чылдарда Толстойнун чогаалдарында тымылган бир улуг тема болза эртен талазы-биле фантазиялыг—кайтмычтыг, хуулазынын чогаалдар болур. Ол бодунун фантазиялыг романындагы нилдиге ужу-дузалыг айтырыгларын көдүрүп турар. Индиг чогаалдар акты үнө болгаш келир үнө шын билеп алдырымын оруун ажадарына дузалап турар. Чижээ, «Аэлита» деп роман—Марска чөдө бергеш, тура-халымшык көдүрүл үндүргөн большевиктерин көргүскөн. Ол мышкан «Визжер Гаринниң галереболонд» деп роман—бүтү делсегей эргиле кылдыр оралдымышкынын, керек мырында фашисттиг оралдымышкынын болгаш ооу улустун революциянын чылча илалынын көргүскөн.

Алексей Толстой 1923 чылда Төрөөн чуртунга—Совет Эвөдөниң өш чанын келгеш, бодунун чечен чогаал талазы-биле ажыл-чорудулганын өш-не долзуу-биле каалбарып, чаа амдырал тургузушкунуну киржикчи болу берген.

Революстуг боттут байдал, Коммунисттиг партиянык идеялар Толстойнун угаан-болганын байыткан. Ол боду мынча деп медегелзөн: «Чурукчу кижиги мөкө Октябрь революцияны бүтү чүвени берген». Толстойнун үзөл-бодалыгы болган чазартылга социалдист реализмин угланымшыкыны ооу киргенин өлөрдөкчиз.

Алексей Толстойнун чүгө бистин чуртка эвөс, харын-даа бүтү делсегей алдарышкан өш улуг чогаалдар болза «Петр I», «Чувуланга чораны», «Тараа» деп романы болгаш «Иван Грозный» деп шил болур. Ол чогаалдар социалдист реализмин арганы-биле чогаалтын тургустууган болгаш совет литературда алды эртинге бөп кирген.

«Петр I» деп төөгүлүг роман орус улустун төөгүндө чугула ужу-дузалыг

үнө илереткен чогаал болур. А. Толстой мында I Петриң өвүр-хөвирин дич чымыр орустун хөжүлгөдөндө эргилдегил үелерин бирөөндө орус националы салым хууун болгаш орус үрүрениң быжыгын турар күчүгү, орус национал характерниң магалыг чагайына улуг патриоттуг өшү-биле көргүскөн.

Толстойнун «Петр I» деп романы эртен үнөң төөгүгү көргүзүп турар болза, а «Тараа» деп романы чоокта чаа үнө—хамааты дайынын үнөң көргүзүп турар. Ол чогаал 1918 чылда Нарынның мадыры камгаланын дугайын чугаазаанын, хамааты дайынын ада-чурттуң дайын, хосталгалыг, чөптү дайын кылдыр көргүзүп турар.

«Тараа» деп чогаал-биле «Чувуланга чораны» деп улуг чогаал шуут харылдаалыг. Уш романында тургустууган ол улуг чогаалды—«Чувуланга чораны» деп чогаалды А. Толстой 20 чылдарында дургузунда бижзөн. Бирги кеззөн—«Угбашкылары»—1921 чылда, ийинги—«Он сес чылды»—1926 чылда, а үшкүзүн—«Бүргөт эренин»—1941 чылдын июнь 22-де дооскан. Ол улуг чогаал революция болгаш хамааты дайын дугайында уран-чечен төөгүлзөк болуп турар. Улустун амдыралынын улуг халымшыкынын болушкуннары-биле түстү кижилерин салым хууун, хөдөлүшкүнүн чогаалчы өш-не уран-чечен кылдыр холбаштырган. Революция мурундагы үдө орус амдыралга холбаштыр ийи угбашкылары—Бата биле Дашанын, оларга чок Иван Телегани биле Вадим Родинниң амдыралын Толстой чуруп көргүскөн. Делсегейниң бирги дайынын чылдары, Октябрь революцияны чөв өскөдөрүн тура-халымшыкынын, Деникинге улур демисел—ол бүтүгү Ката болгаш Даша эрткеш, боттарынын чок кижилери-биле Москвага, Россияны электржидер дугайында шеткел болуп турда ужурашарлар.

Улус массаларын хей-

Садыг болгаш белеткел организацияларының ажылын доктаамал удуртур

(Каа-Хемниң район Советиниң сессиясында)

Сессияның ажылына киришкен депутаттар районда садыг болгаш белеткел организацияларының ажылының бадалың болгаш ову өкшилер хемчеглериниң дугайында райкүсөөк дарагынын орадакчызы, депутат эш Доржунов илеткелди дыңнап, чугаалашканнар.

Илеткелчи садыг болгаш белеткел организацияларын эртең 1957 чылдын 11 айларының дургузуна алаан ажылы чорутканын демдегезен. Бараан саарыгазының планы 102,1 хуу күсөттинген. Ол үениң иштинде чоңга калбак херекселдиң бараанарын 3 миллион ажыг рубль түгө саткан. Садыг черлериниң четкини база калдырган. Магизин өргөлекчилери Мурачев (Сарыг-Сеп) бараан саарыгазының 11 айларда планын 123 хуу, Санарова (Сарыг-Септе) ном салар магизиниң өргөлекчиси—134 хуу, Петруханын (Белбай)—106 хуу, Банаевни (Сарыг-Септе) аш-чем магизини—111 хуу күсөткенер.

Эртең чылдын 11 айларында белеткел планын 117 хуу күсөттинген. Олук белеткелниң дөртүк кварталда планының күсөткени 105 хуу четкен. «Тере-Хөл» колхозу 400 муң рубльдин, «Кызыл туң» 55 муң рубльдин, «Октябрьның 14 чылы» 36 муң рубльдин өлүктөрүн күрүсеге дужагааннар.

Илеткелчи садыг болгаш белеткел организацияларының ажылында улук четпестер бары илеткелди болгаш депутаттарын санадарында илерезен. Садыг ажылында четпес чүве бараан саарыгазының планы шымарыг эвес күсөттинип турары болур. Бараан саарыгазының хей ирүүзү арага айман садыг-ащылаан күсөттинип турар. Райпо баштаар чери (даргазы эш Кузатов, садыг килдинин өргөлекчиси эш Самороков) калбак херекселдин бараанарын садыгларын ам-ада организастап шылаван. Иччангаш херекселдин эң чугула бараанары: керосин, киде, бажын иштинин херекселери, шил, шифер болгаш эске-даа чүдүлөр чөгүрү үезинде чедип алдырмай турар болгаш оларын херекселчилерге чедирип садыгларын багай организаастаттыган. Райпо баштаар чери районун үзүтүр комбинады болгаш ыны ашыл-агыл чериниң калбак херексел бараанарын кымыр пети-биле ам-ада кош-кал харылзалыг ажылдап турар. Ол организациялар база-ла багай ажылдап, боттарының хүдээлегин күсөтпейн турарлар.

Райпо баштаар чери азы-бүрү черлерин аймаан: хлеб-булга кымылларын, колбаса болгаш азыртпас ижер чүдүлөр бүдүрерин херекселчилерин чагы турдала күсөткөзөн. Ишти чеченелде чери четпес ажылдап турар. Ол чер он бир айларын планын күсөткөзөн. Ишти чеченелде чериниң планын күсөткөзөн турарын ап көргө мөңдүг: кушпа продуктуларында 40 хуу, арага айман ундур сатканында 60 хуу бооп турар. Чеченелде чериниң ажылдакчыларының доңгун болгаш оварыкка чок чорту ам-ада үргүчүлөшкөн. Изыг турбүже, районун удуруткучулары эштер Кузатов биле Самороков чеченелде чериниң ажылында боттарының хүдээлегин күсөтпейн турарлар.

Культура-амыдырал черлериниң ажылынга кичээнгейни күштелдирер

(Чагаалар допчулалы)

Эртең 1957 чылда областың культура албан черлериниң база эмнеге салбарларынның ажылы алаан көдүрүгөн. Оларын чамдыктыр ажылы чоннарның культура-амыдыралынн болуу төву боор берген. Кайда-ла совет, партия органымы ол албан черлериниң ажылына кичээнгейни күштелдирер турар болур, оларда ажыл херек чедикшиңниң болур дээрин практика көргүскөн.

Изыг болза-даа хей-хей культура албан черлериниң ажылы ам-ада куу дененди болуу үргүчүлөшкөн дээрин реакцияга келген чагаалар болдынар турар.

Каа-Хем районун Бүрөнде ыш ажылдагы чериниң ажылыны эш Н. Хертенде ажылдакчыларын ортузуна культура-массалыг ажыл көчүтү багай тургустунган дыңнаткан. Изыггы Белбай участогуна ажылдап турар ажылдакчыларын аны-лаа, концерт-даа көрбөй турар. Библиотекка, радио база чок. Ол ышкан областың национал шил театрының эртистери 7—8 чылдарың дургузуна алаан келбөөнер.

«Барлык» совхозта көдөзө клубун кышка удуу септелген кылдырмаан, иччангаш алаа чымыг тоң чок кижилер ки-но көөрү берге болгаш ыны кыдыг-ла культура-массалыг ажылдар чорувейн турар. Клубтуң ажылың септелген талы-биле совхозта партия организастыгы (секретары эш Попов), профсоюз комитеди даргазы (эш Тихонов) кичээнгей салбын турар — деп Барыш-Хемчег эш К. Дамы бижээн.

лың боттуу-биле удуртпайн турарлар. Столовада белеткел турар черлерин шымары куу. Оң санитарлыг байдалы оза-ла өкшидилген веген турар.

Райпо баштаар чери калдар-биле ажылың база четпес тургускан. Райпода 178 киши ажылдап турар, 11 айларын дургузуна 83 кишини ажылга хүдөө алган болгаш 63 кишини ажылдан үндүргөн. Калдар-биле ажылың куу дененде турары болгаш оларын агымнаар чорук кооперативниң херекселдин самчындар чоруктарга чедирип турар. 1957 чылдын декабрының бирде байдал-биле алдырт, самчындарының ишти түңү 105 муң рубль чедип турар. «Совет Тыва» колхозка магизин өргөлекчи турган Мельникова 30 муң рубльдин, Сарыг-Сепке буфет өргөлекчиси турган Луккина 3765 рубльдин, инвалиттер бажынында магизине Бажитски 2093 рубльдин колгарал-самчындарың кылганнар. Райпо баштаар чери, ызыгы садыг килдинин өргөлекчиси эш Самороков самчындарың өй-шаанда илетке органынарыга шылчидип бээрин саздадып турар. Чыкзо, чокта чаа складка ажылдап турган Зорин деп киши 15 муң рубль туулагы болган. Эш Самороков ол кишини херез партия талызы-биле көөр хүдээлегил тургаш (ол райпода партия организастыгының секретары), харын Зорин ни партия үчүдүлүдүн дүргө-не үндүрерин райкомдан илел турган чүдү бол. Ол киши үчүттан үнгөш, эске-даа чоруй барган.

Белеткел органының ажылында база көчүтү улук четпестер бар. Райпоң белеткел контроларының директору эш Дашкеевич белеткел ажылың өргөтпөй удурутп турарын депутаттар санадарына шынгыш шүтүмчүлөөнер. Эш Дашкеевич болгаш оң ажылдакчылары чон ортузуна кыдыг-лаа танымыга ажылың чорутпайн турарлар. Оларын ашыл-чорудулазы чүдө чөнүң складка чедирип келген чүдүлөрүн хүдөө алдыры-биле кызыгаарлатканын турар. Оң талызы-биле районун хуу сектору декабрь 20-де сүт белеткелниң планын—31,8 хуу, эштин—87,4 хуу күсөткөн. Бир эвес белеткел контроларының ажылдакчылары чөнүң ортузуна ажылды күштелдирген болза, хуу сектор белеткел планын өргөткөрү ышкан күсөткөн турары чугаажок.

Депутат Строгов болгаш күрүне бажынының район салбарының өргөлекчиси эш Очур-оол олар боттарының санадарына районун садыг килдинин өргөлекчиси эш Самороковтуң сак-хөө айтырыгыне кичээнгей салбын турарын, оң харызы-биле райпода нормативтен дашкаар дыка хей ашпа түңүг барааннар саарыга чок мөөнөжин чыдарын чугаалашканнар.

Сессияның ажылына кирип, боттарының санадарын берген депутаттар чер-чер Советтерни садыг ажылың өргөтпөй удурутп турарын шүтүмчүлөөнер.

Садыг болгаш белеткел организацияларының ажылың өкшилериче утланыш шилтирарин сессия хүдөө алган.

С. ТАМБА,

«Шынын» корреспонденти.

Октябрь революциясына болгаш анык Совет республиканың камгалаарына үжүн муң кылды дайыма чорутуш керек. Оларын аразына Ли Фучин база турган. Ол болза Кыдаттың Сюнь-чөөн талазында Шыньяньге азы өт-булеске турттугөн. Эртти Кыдатка чурттагы бергелер бээр Ли Фучин 1916 чылда Россияга чоруккан. Октябрьниң социалист Улук революциясының тилкеленини соонда Ли Фучин ак-гаардежилерден болгаш даштык интервенттерден Совет Республиканы орус ак-думалары-биле калды камгалашкан. Белоруссияга, Украинага болгаш Кавказка ол дайылажып чорган. Ол дөрт удаа балыглаттырган. 1919 чылдын чайынында Ли Фучин Кремльди камгалаан отрядтын дайымычы турган. Ам Ли Фучин 59 харлыг. Ол ам Кыдат Улус Республикада чурттап болгаш ажылдап турар. Чурукта: Улук Октябрьниң 40 чылы-биле холбаштыр өнүктүрүнден алган байырыг чагаларын Ли Фучиниң көрүп олурары. Фото Сяньхуа агенттелини.

Инек бүрүзүндөн 1800 кг сүт дээш

Сүт саадызын көзүдүрүңге кол түңү черлеринде болур. 1956 чылда фермага ажылдап кирип турганда, черлеринде чүтү четпес болгаш колдууна олар-биле хандыртканын турган. Иччангаш инектерниң сүдү шоолуг эвес турган. Мээң хүдөө алган 10 инектериниң иштинде түңдө килограмм четпес сүтүг инектер турган.

Инектерниң сүдү, азы-бүрү черлерин инектерге холбаштыр берип турар апарган соонда инектерниң сүдү көзүндө эгелзөөн. Черлеринде өкшидил, хайдакпак сазырыга өрөдип алганымың соонда мээң инектериниң сүдү, эске саанчыларын инектериниң сүдү ышкан база көзүдөөн.

1957 чылда фермага сипен, силос, кукуруза силосу, турнепс, шипинди дөң шылчак чөмөр азыра-биле бар аларган. Сазычылар бо черлерин тускай доктаак нормиз буугаар инектерге берип турар. Чамдык хүнүнде силосту шипинди-биле холуп берип турар.

Ам инектерниң сүдү, азы-бүрү черлерин инектерге холбаштыр берип турар апарган соонда инектерниң сүдү көзүндө эгелзөөн. Черлеринде өкшидил, хайдакпак сазырыга өрөдип алганымың соонда мээң инектериниң сүдү, эске саанчыларын инектериниң сүдү ышкан база көзүдөөн.

1957 чылда фермага сипен, силос, кукуруза силосу, турнепс, шипинди дөң шылчак чөмөр азыра-биле бар аларган. Сазычылар бо черлерин тускай доктаак нормиз буугаар инектерге берип турар. Чамдык хүнүнде силосту шипинди-биле холуп берип турар.

Ам инектерниң сүдү, азы-бүрү черлерин инектерге холбаштыр берип турар апарган соонда инектерниң сүдү көзүндө эгелзөөн. Черлеринде өкшидил, хайдакпак сазырыга өрөдип алганымың соонда мээң инектериниң сүдү, эске саанчыларын инектериниң сүдү ышкан база көзүдөөн.

1957 чылда фермага сипен, силос, кукуруза силосу, турнепс, шипинди дөң шылчак чөмөр азыра-биле бар аларган. Сазычылар бо черлерин тускай доктаак нормиз буугаар инектерге берип турар. Чамдык хүнүнде силосту шипинди-биле холуп берип турар.

Ам инектерниң сүдү, азы-бүрү черлерин инектерге холбаштыр берип турар апарган соонда инектерниң сүдү көзүндө эгелзөөн. Черлеринде өкшидил, хайдакпак сазырыга өрөдип алганымың соонда мээң инектериниң сүдү, эске саанчыларын инектериниң сүдү ышкан база көзүдөөн.

М. ДАРЫЙ,
Өвүр районун «Коммунизмче орук» колхозунун Ак-Безик фермазының саанчызы.

Аарыгынып келзе дораан эмчиге баар

Бажынарга профилактикниң көрүтүшүн кылып чораш, Олар Самданович Маңнай-оолдун бажынына кире берди. Оң бичи олгунуң чөдүр, азырар, аскалар, эди икир апарганын менге чугаалавшаан, грппи аарыгдан камгалаарының аргаларын менден ол айтырды. Ол аразында оң демги олгу мглап эгелди. Оолдун алазы олургаш:

— Алгырба, ыглава, олгу! Дөө эмчини көрдү бе, эм сымыртпатар болза эмне, — деп олгулуртпаптар аргалашышпаан, ооун өпейлери берди. Аны «бичини чамдык кижилериниң уруг-ларынын иччангаш шын өзеи-биле көрүп-тап, оларын эмчиден оспаптадырып турар хомудачынын база мынчынчын таар кылдыр бодап олурдум.

Оң соонда эштин айтырын харылап эгелдими. Чү-даа чүвениң болу берги деп байдаларын баш бурунгаар билер болза, ову болдурбайн барып азы ову иччиге ажыгыт кылдыр шилчидиптип болур. Силер олгунарын эмч-биле көрүп-тапташ, эмчизини чорударыга шалтык кылып турар-дыр силер. Иччангаш көрүп-тапташ каан уругларын нерви системасы багай талымы кылдыр тургустуна бар болгаш оң соонда кыдыг-лаа аарыгында удуу чорутканы тарылгаар чедикшиңниң түңүгө четпейн бар. Эшке бо чүдүлери чугаалаан, бир чикче чугаалады. Ол чикче мындыг чүве.

Бичин «Ичкин» колхозка бир эш иччиде херезине чик дедирип аарзан киж. Аны пенцилдин сымырттар дээрине, мырынай-ла арай бо-орда чөмөшөөн. Шуту-да «кортар мен» — дээр ол да. Иччангаш ол аш бөдүңүч уругуна ба эмчи көргөндө дөңшп иччиде боор кыл

Иччангаш организмче чаа халдап кирген микробтар болза баш бурунгаар эм сымырттып каан кижилерин мага-бодунга өтүп, сайырап база өскүп шыла-вастар. Халдаварың аарыгының микробтар нургулавында агаар-салтын, ички-хөл, оран-сава, аш-тавак база өске-даа чүдүлери дамчып аарыг кижилерден калды кижилерге тарап нелтээрлер. Изы-бүрү өмнөр-биле эмнелер, чуртталга арыг-шевер болур, аарыг болу бергенде дезинфекция кылдыр дөңш Бичин эмчизиниң чөнү өрөдип турар. Бо хемчеглер аарыгың болу бээрине баш удуу шалтыктап турар.

Бо чүдүлери эшке чугаалап берген, олгунарын ийи шакта эмнеге черинге апарынар, аны аарынын тодаргайлаар бес дөңш чоруй барды.

Өске өш-өрлер база бо таварылганы бодап көөрүн күсөлдөм.

Эчи Д. КУУЛАР.

Кондуктор Драздованың саналы

Ажы шыгы төгөнениң сөөлүгү кондуктор Елизавета Инокентьевна Драздова автобуска бир кижиниң эши каанкан документтерин чедирип бөөр дөңш чоруккан. Соок-даа дыңыг, а документтериниң ээин тып алары ыныг-лаа белен эвес. Бажын ажыл шагының сөөлүгү болуңуң чымыг бажыныга эки ыштын амыр кымга-даа күсөткөн. Бир эвес документтериниң ээин анык кижин болган болза, оларын диспетчер черинг дужаап берип болур, а бо улаваа намыр улагы берген кижин алып каан, оң чидирген чүдүлери апарымы бээрин Драздова болуңуң камааты хүдээлеген кылдыр савап чораш.

Чидирген чүдүлериң ээи кырган ир-и кондукторга улуу-биле өөрүп четиргенди илереткен.

Ызым АТБ-ының кондуктору Е. Драздова болуңуң ажылың ал-сеткилдиг күсөдип турар. Хоорай иштинде чоруп турар автобустарга ээгичиниң дургузуна белен дыка хей пассажирлар көрөлөр. Оларын кижиниң бажың талымы-биле, амыдыралының болган ажы-чанымың талымы-биле чангыс аял эвештер. Чамды кижилер кондукторун чөй чок ажылың чөптүгүнүң, автобус хөмөкшениң саңдыгың чокка-ла долузу-биле төлөп бөөрлер, эскедери кондуктор, ажылдан хооруктуруп турарын балбайн оң-биле баштапканын-даа ордозжолор, а чамдыкта боттарын өрү бээр, коо-

И. СМРНОВ.

Утундурган участок

Бай-Тайга районун «Малчын» көдөзө ашыл-агыл арталың ирак Мөңгүн-Тайга-гада ветеринария участогу бар. Оң өргөлекчиси Бызынды көдөзө ашыл-агыл техникунун дооскан эш Лам-Хөө ажылдап, болуңуң ажылыңа кызымаккай өө-лөн көрүгүчү турар. 1957 чылдын сентябрында декабрыга чедир ветеринария участогуңуң бажың үргүчү шоочалыг түрүп келген, а оң өргөлекчиси малчынарга барып дуза чедирбей турган.

Колхозтун болган Бай-Тайга МТС-тин удуруткучулары бо ветеринария участогу ажылың хайгаар көрбөй турарлар. МТС-тин директору, мал эмчизи болган «ске-даа» ажылдакчылары 1937 чылда «Малчын» колхозка чороза-даа, чүдө Мугур-Аксинида ветеринария участогу көргөш, а Мөңгүн-Тайгага барбайн дедир

М. САРТАЙ-ООЛ.

Школаны оттулар ыяш-биле хандырап

Улук-Хем районун Баян-Болада ортуңуң школаның бо өрөдиге чымыг белеткелдин багай чорутканы-биле оң чамдык ыластары соок болгаш печкалары декабрь айга катп кылдырар ужурга таварышкан.

Школа олар ыш болгаш хемчег дөңш болза хандырттырмаан. Оттулары-биле белеткелден 200 кубометр хиде ыш ам-даа сөөртүмөз болгаш тайга-

да чытпашаан. Ол ышкан оттулар хемчег дөңш болза дүжүрбөөн. Оң ужуруңуң школаның кичээлдер өрөдөлөр база өөргөшкүлериң чурттаар интервалды соок бооп турар. Школаның дирекция чери болгаш көдө Советтин талымында бо талымы-биле дүргөн хемчеглерин азыр не-теттишип турар.

И. ОЙДУП-ООЛ.

Малчынарның негелдеси

Бил-Хем районун «СЭКП ХХ» стезиде» көдөзө ашыл-агыл арталың буру ма-лы 25 эвек черлерде кыштагаан. Кыш-галгарың хей келди колхоз төүенден 30 килметрден ирак черлерде туруп турар.

Малчынарнын шай, такпы, керосин, дус болгаш оон-даа өске чугула херек-ледип бараанары-биле колхоз баштаар чери хандырып турар. Мады колхозчу-

О. ЕНДАН,
М. ВРТЗЛЕК.

Мао Цзэ-дуннун шүлүү

НЕКИН. (СЭТА). Өзгөн таймын советниктери Лю Чжи-сөнгө болган Ян Бай-хуэйге турсаал кылдыр БУР-нун Даргазы Мао Цзэ-дуннун 1957 чылдын май 11-де билдирген сөзүгү шүлүктөрүнүн бирөөсүн «Жэньминьжибао» солун январь 7-де жарыялаан.

Шүлүктө редакциянын тайылбырын чыгарган турары болза, Лю Чжи-сөнгө 1923 чылдан бээр Кытайда Коммунисттик партиянын кезикүү болуп, Ху-

нань жокунун мөжү чыгаанга кезикүү болган мөжүнү тараачылар өлкөсүнүн чыгышы секретары албан-дужаалы ээлеп чоройан. Наньчань тура халыкшыгына кыргыз чораян болган Хубэй мөжүгү Хуанхуань чөгүнгө болган туздуу кулга ол өлгөн. Ян Бай-хуэй болза Чаньшань хоорайнын Кызыл Армиянын батальонунун оор дары, Ха Цзянь деп ревалюциялык идеягетти холудан өлгөн.

«Совет Эвилелинин тайбынга ынакшылынын чаа илерели»

ПРАГА. (СЭТА). Совет Эвилелинин Чехосекит Күштеринин санын база дагы кызыр дугайында СЭТА-нын дыңаалы чехословак парламенттин кичөөсүнүн түндүгү турар.

«Руде право» солун Чехосекит Күштеринин санын кызыр дугайында Совет чакыткы шиттирин тайбынга ынакшылдыг чоруктуң чаа илерели кылдыр көрүп турар. Совет Эвилели улустар арасынын дүшүктүрүгү чоруктарынын чымчадары болган дүйнөнүн бодурбас дөш сөс кырынга эвес, харын керек кырынга демекчилик турар деп, ол солун билдирген. Бир эвес барынын таламы күрүнелер база-ла Совет Эвилели мыйзам кылып турар болза, тайбындың херон хандырттыган кылдыр санап болор шик.

«Жезына Прага» солунун медегеп

1957 чылда ГДР-нин хөгжүлдезинин түннелдери

БЕРЛИН. (СЭТА). Эртөн чылын ГДР-нин улус ажы-агый хөгжүлдезинин түннелдеринин дугайында Бурденци план комиссиясынын кол кылдынын удуртучусу Г. Фальшеринг медегепин «Берлинер дейтунг» солун жарыялаан. 1957 чылдын улус ажы-агыйнын планын жүзүстөгөнүн ол дыңаткан. Улустур бугүрүлдезинин үнөн 52 миллиард марка ашкан. 1956 чылдынга деңгээрге эртөн чылын төмүр даш бүдүрүп 1,5 миллиард тонна, электроэнергия — 1,6

миллиард киловатт-шак, шөй — 14 мун тонна, цемент — 190 мун тонна бөдүрүп болган оон-даа ийди. Социалисттик чурт-биле даштын салды 20 хуу эсепе, шитки салды четкын чоңга бараанарын 1956 чылдынга бодарга, 2 миллиард марка төйүү саткан.

1958 чылдын улус ажы-агый планын күтүлдөргө таарымчалык байдалдар агмы үдө тургустунган дээрин Г. Фальшер айткан.

Индиянын эртем конгрессинин 45-ки сессиясы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын эртем конгрессинин 45-ки сессиясы Мадраста ажыттыган. Сессиянын ажылында муң ажыткы болган даштын эртемденер, олардын арасында академик Н. П. Бардин баштаган совет эртемденеринин төлөдери киржин турар.

Сессияны ажыттышкан, премьер-министр Неру Совет Эвилелинге Черния кылымал эртемчилерин салып үндүргөнү өрмөчөй дегемиче кичинин ханынан

киреринин баштайгы орадакшымын болуп, бүгү делегейде миллион-миллион кижилеринин магадан сеткил-салгыны хайныктырган дээрин оңалап медегеп. Совет эртемденеринин ол чедиккинине бүгү эртемденер байыр чедип, хөй-хөй кижилер ону улуг болушун кылдыр көргөн.

Индиянын эртемденеринин сортулаарынын дугайында илеткеди сессияга профессор Тхаер кылган.

Сукарнонун Индияда чеде бергени

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын президентин Сукарно албаный аян-чоруну кылды, январь 7-де Деһли чеде берген. Назам аэродромунга Сукарнону Индиянын президентин Прасад, орадакчы президент Рахкаршан болган премьер-министр Неру угтаан. Сукарнону үдөөн кижилеринин арасында Индонезиянын

даштыкы керектер министри Субарно бар. Деһли ийн хондур турарынын үзөндө Сукарно Индонезиянын байлынын дугайында айтыргынын таламы-биле, а ол мыйзам делегейин чыгула айтырталарынын таламы-биле санал-оңалдарын Неру-биле солтур.

Чер бөмбүрзээнин хемчээли өскерлип турар бе?

Бистик планетавыстың чуга кештиг, бычкан вишня деп кат-биле денеп болур. Мычала-даа ол канчаар-даа азок улуг хемчээлдиг, чер карттыг болур. Оон аздаа, деңги вишняга деңгээл черавыстың иштине 3000 километр хире кылан чымчак чүдүлгөр. Оон аздаа чериниң аяруу дээр база-ла вишнянын сөөгүне деңи мидыг дустуг чүзү бар. Ол чүдү база-ла боду карттыг болган эзелтик болур.

Мычала-даа чериниң амьдыралынын дугайында хөйү билер бис бе? Ол шаг-шагдан ол-ла хөвөр туруп келген азы өскерлип, улам өзү турган бе, бистик планетавыстың тускай төгүзү бар бе, азы оң кырында болуп турар болушкунар, өскерлишкенин-биле чериниң амьдыралы кылгаараттыган түбө бе?

Адак соонда, чериниң кыры доктаамал хөвөр турар бе?— деп айтыргы чугаалакшы керээли.

Шаг шаанда кижилер черини хүн төрөө болган база-ла бистик бо хүнүсө мыйзам шак мидыг өтүүгү чүдүлгөрдөн тургустунган деп бодол чораян. Мычала-даа, чер бодунун иштине чылын дык үр үениң дүргүзүндө өрмөчөй хөрдөлдөргөн үндүрүп келгенине журунда, оң бүдүмелдеринин келич-чамдын чоруту сооп келген, калды берген. Чериниң картты шак мычар тымылган. Мычала-даа соошкун ам-даа үргүлдүлөн турар. Сооп турар бөмбүрзээниң хемчээлинин дугайында бистик шилчөлөшкенин-биле чөгүн чөгүн дугайын чугаалап турары?

Дүрүм өзүгээр алдыга, бүдүмелдериниң хемчээли соошкун үзөндө бичкелер болган бүдүмөл ол үеде кызырдыр болгай. Оон ужурундан черини база шак аздаа дөмөйлөп болур. Тодаргайлаарга соошкун болуп турар болганда, чериниң хемчээли база-ла бичкелеп турар деп бодол болур. Дагың катталчак черлеринде чериниң

чамдык карттарынын кезектери эгилч үнө берген, чымчырын кире берген болганга-дан, черини кызырышынын, оң даштыкы карттарынын чымчырышынын тайылбырлап болур.

Мычала-даа өрмөк-билдиг оон-даа байлаакшыдыг шилчөлөшкенин кылган болган дагың картталчак кеширин тымылдыр чылдаганын эсе байдал-биле тайылбырлаарын негеп келген. Чер бөмбүрзээниң чымчырышынын тооп көрбөй, харын-даа чериниң иштине болуп турар илг температураның түннелде аздаа магма деп адал илг илг чүдүлгөрдөн тургустунган, хайнык турар масаның болушкунунарында үндөшкөн теориялар тымтын келтиргөн. Шаг ол илг чүдүлгө бодунун шилчөлөшкенин үзөндө чериниң илгөчөк карттын улуг-дагал кылдыр кадыг породаларын чер кырыңче илп үндүрүп турар.

Бистик планетавыстың хемчээли доктаамал бе, азы оң хемчээли өскерлип турар бе?— деп илг айтыргы бистик шиттирлеп шыдаар бис бе?

Далай дык үр үениң дүргүзүндө чер бөмбүрзээниң кырынга дык хөй девискоздерин ээлеп турган дээрин чериниң төгүзү хөрдөйлөп турар. Мычала-даа сөөгү чартык миллиарды чылдарын дүргүзүндө бистик планетавыстың кырында сүгүң илг саны бармы өскерлиб деп чүбө тодараттыган. А бир эвес чериниң хемчээли өскерлип турар чүбө болза далай канчан турары? Чер чымчырын турар болганда, оң кыры өвөжөн турар деп деңги теориянын талаакчылары бодол турганар. Мычанган далайың шайдыгы хемчээлдиг суу чериниң кызырың келген шөлүңүң кырынга салычар апаар болган сүгүң терен ол таварымгала улам улгадыр апаар шыкажы!

Оон ужурундан чериниң хемчээли чымчырлык турар болганда деңги далайлар бедик кыры баштай тымылган. Мычанган

Тайбыңче орун-биле

ДАМАСК. (СЭТА). «Тайбыңче орун-биле» деп агаилг кырууку чүдүлгө «Ав-Наср» солун сөөгү үеде улустар арасынын дүшүктүрүгү чоруктарынын чымчырышынын илеткеди келген шиттирлинг фактор болза, Совет Эвилелинин тайбың саналдары болган, ол чорук АБШ-тын күженишкенин-биле чөртүттү, Совет Эвилели-биле илг бодолды тывар дээр үзөндө НАТО-нун күрүнелеринге тымтын келеринге чедирген деп айткан. Ол агымшыкын Чөн болган Барын чү-

теринг арасында халдашпас дугайында керөөгө ат салыр деп, Макилланым салымын илереп келген. Делегейин чаа дайынын тымтын келерин бодурбас болган тайбың жожа-хөбө турарынын принциптерин амьдыралга боттандырар деп, Совет Эвилелинин шынчы күзөлин эм канжанынган-даа артык тода көрүп турар боттарынын улустарынын турасортуу керекке алыр чорукче Барын чүдүтүн амьдыралчылары албадаттырышкан деп, ол солун бижзөө.

«Даштыкы политиканың принципалдыг айтыргыларын эде көөрү чүгүла»

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Вашингтондан медегеп өзүгээр алдыга, «Нью-Йорк гералд трибун» солунун хайгаракчымы Липман АБШ-тын шериг дөвөлгөлдөрү кырууларын планнарын тайылбырламышкан, конгресс шериг сортулаарына эн улуг чарыгдарын чүдүлдүтүрүп-даа каар чүбө болза, «Бистик байдалымын илетке чөгүн Пентагонун чарты органыстап, сайыраңгайдыг, каттыгырып болган акшалаандырын турган, чүбө оң дуламы-биле чылдык ал шыдаас бис деп медегеп. — Эндере бүдүрүшкүндө хөжүдүп калганмыс дөргө-ле бистик күженишкенин амьдыралчыларга чүдүлдүтүрүп чүдүлдүтүрүп болган бистик күрүнелеринин кыскашкынын түннели болуп турары факт-тыр».

— Бистик шериг таламы-биле артык күженишкенин харыскырп келгенге бармыч-далаап, бистик даштыкы политиканың чамдык принципалдыг сортулаарынын эде көөрү эрежок чүгүла деп, Липман медегеп. — Хөвүн чүдүлгө алдыпа-ла чөгүр... Бистик шериг таламы-биле артык күженишкенин күнөри кыска болган ол дөргө ам дедир үндүмөс кылдыр сүдү дүбө берген чүбө деп апаар. Бистик даштыкы политиканың принципалдыг ужуру болза, ону тодарып турар кижилерин Баттышкан Штаттар артык күштү эсеп, харын чүбө деп эргелик күрүнө болуп турарынын фактынын миниг азы хөвүн көөр шык чөгү-биле тайылбырлатынын турар деп ол чугаалаан.

«Даллестин дипломатиясы шуугазынын болган үрө-түңдөл чок»

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк даштыкы политиканың кошаан бургу шамышаан, «Чигао дейи янос» солун оон экин Джон Найтын ат салганы редакция чүдүлгө мывча деп билдирген: «Дерининин мурунда америк даштын политика күн дөргөринин чорун удуртула бодурбарынын принципинге үндөлдөйтүнгө турган.

Биске чөсөк турган, азы бети дөргө-ле биске чугаалап турганы шыкш, биске акша турган.

Апаз дагың алган, Даллес «чажырттыган харын согушкуну-биле» кыжанып, азы бистик эвилчелеринин америк долларлар-биле көгүдү турган.

Чижээ, Грузиянын үзөндө Дин Ачосонун дипломатиясы шыкш, Даллестин

дипломатиясы шуугазынын, үрө-түңдөл чок болган өнтөжичи эвес болган. Россиянын таламында ол бистеге өнтөжичи чорукту өзөшти чаалап берген болган бистик эвилчелеринин арасында кандыг-даа ынакшылы Даллес чаалап бербөө.

Россия эртен таламында оранчөк бурунгарлай бөргө, Даллестин түдүчөк улганы мырыдай төрөп калган.

Политиканы чарты көрү болган үндөргө эрежок чүдүлдүгү кербөй турган чүбө деп, Даллес дөргө боттамас болган үрө-түңдөл чок политиканың улганышынын артында ам-даа карак-кызыл халбагынын турар шыкажы.

АБШ-тын даштыкы политиканың удуртурулган Даллестин чылдарын Найт кыйгырып турар.

Америк парламентарийлер чугаалажышынын дээш

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Висконсин штаттан төлөөчүлөр палатасынын кезикүү Г. Реус (демократтик партия) халдашпас дугайында керөөгө Совет Эвилели-биле ат салыргы бодунун белен чорунун дугайын Эвентурунин чааа чарлар ужуруг деп медегепин Юнайтед Пресс агентлигинин корреспондентин Вашингтондан дыңаткан.

— Оон-биле чергелештир НАТО-нун «үрө-түңдөлдүгү чугаалажышынын» кылдыр соруганы салган турар туружун амьдып кылырынче угланган амьды-чө-

рудулга турар ужуруг деп, Реус медегеп.

Халдашпас дугайында керөөн Чөн болган Барын чүдүргө арасында чарар дугайында орус саналды хөвүн алдырарга англи премьер-министрин чөпшөрөкени күрүнө секретары Даллестин «улустар арасынын дүшүктүрүгү чоруктарынын чугаалажышынын» аргамы-биле кошкар дугайында айтыргыны чугаалажып көрдүлөн шуут ойлал турарынын» түннели болган деп, Реус чугаалаан.

турар черлерин, тодаргайлаарга, кургак черлерин шык алы бөөр шыкажы.

Бир эвес далай суу улам-на илгөрдөп, кургак черин дегемичилик чыдырын барымдалап көөр чүбө болза, ол чорук чер кырынын улганы турарын, оң-биле кады оң хемчээлинин өзүп турарын бодулар-дыр.

Чериниң доктаамал хемчээлинин дугайында шаандык бодолдарын геологтук шилчөлөшкенин түннелдери боду-кавайн турар. А геологтук санаашкынар кижиге сагыжыга кирбес түннелди кылган. Чүбө дөргө, кижилерин чүс-чүс чылда болуп турган бодолдарында улур чериниң хемчээли өзүп турар деп чүбөн ол сөөгү шилчөлөшкенин көргүскөн.

Ол өзүштүгүн чөгүп канчанган болу бээрли дээрин билп алыры солун болур ужуруг. Оң чылдаганын хамыктыг мурунда чер бөмбүрзээниң тургузулган дилеэе чөгүр. Бир тээ, чер кадыг карттыг болган эсөөтик болганда, оң картты эсеп кезектеринин бир чүгүчө хуулганынын түннелде тымылган болур ужуруг. Ол хуулганын материянын сыры, дымжымын эвөжөңдөн, тодаргайлаарга, оң хемчээлинин улгатышында болган. Мычанган чер бөмбүрзээниң өзүштүгүн оң тургузулуң өскерлишкени-биле тайылбыр-латтынар.

Бистик планетавыстың амьдыралында эске-даа болушкунунары чериниң улгатып турарынын дугайында даап-бодашкынын чүдүлгө-биле холбаштырып болур бе?

Бодбайн канчаар. Улгатып турар чериниң теориясы ол бүгү болушкунунары өң-бө бодулаадыг, бөдүтү-биле тайылбырлап турар. Чижээ, дилтер канчан тымылганы, далайларын девискозлери канчан тымылганы, база чериниң кырында чамдык болушкунунар үе-үе болган канчан канатан турарын деп чүбөн билп алыры көчүгү беден. Шаг-шаанда, чер бөмбүрзээниң диаметри—чериниң бир кыдында эсе кыдыны чөдөр оң эсөө өтүр хемчээли агмы үеде туруп турарынын чүбө чамдык-кезин хире хемчээлдиг турган. Чөгүм-ва ол үеде, Чериниң кадыг картты баштай тымылган. Мычанган

Баштайгы түннелдер

ТОКИО. (СЭТА). Япония биле Совет Эвилелинин арасында бараан саарымгалымын болган төлөдөргө дугайында садыг керөөнго болган дугуртулазында ол салдыган чорук эргеп үеде, «дужуда эрик-биле» салды харылзааларыг (Япон далайын эске таланында туртулаар совет Бракын Чөн чүдүтү болган Кыдакты Японияда илгчаар алап турар) турган Япониянын барын таламы эринеде дык хөй порт хоорайларга эм салдырын чедирген.

«Сун Сиань Симбуа» солун илгиди хоорайларын бирөөн — Цирутаның фотопортражын парлап үндүргөн. Делегейин илгиди дайыныга чедир ол порт хоорай болза, Япония-биле Совет Эвилелинин арасында салдыгын эртер коз пунктуларын бирөөн болуп турган. Совет далайылар ол порта советтин чыжын, хөмүр дажым болган эске-даа бараанарын чедирип база оорттан япон экспорт чүдүлгө шөртүтүп үндүрүшкан, Цирутаның үргүлчү келир аалчылары болуп турганар.

Делегейин илгиди дайны Цирутаның тайбың ажылын сооксаткан, ол хоорай шериг сортулаарында ажылаттыган.

Япониянын дүжү бергенинин сөөлдүгү порт хоорай Цируга карагы үедере чуртпап үргүлчүлөшкөн турган, солуду парлап үндүргөн чурктарда ажык чок тургулаар составтарды, ээнирлеп калган порт причалдарын, бөк-сүрөөлөр-биле дүй

бастылып калган демир орук шугунарын, чартык курут кудумчуларын көргүскүлөп. Дайын мурундагы үе-биле деңгээрге хоорайнын чурттагы чөну барык 40 хуу эвөжөн турган. Агмы үеде хоорайнын ажык амьдыралы катал сегип турар. Тус чериниң эрге-чачырталарынын болган амьдыр-келетин бөдүлтеринин инициатива-зы-биле порт ажык-агый дүргөн септетипти, причаллар болган демир орук шугунары калбарып үгөн. Чурттагылар хоорайнын кудумчуларын болган партарынын чуртга килрип турарлар. Солунун парлап үндүргөн чурктарынын бирөөнде «Япон-совет садыг компаниясы» деп бижмелдерин бажым дөргүстүгөн. Хоорайнын комерсалтик школанында орус дык өрөлдөгөн чоруда берген.

Ол черегин сегинишкн чүбө Цирутаның биддини турар эвес. Япониянын барын таламы эринеде хөй-хөй эске-даа хоорайларын чууттакчалары, садыг-үзөтүр бөдүлтери совет-япон керөөгө ат салган чорук-биле боттарынын илеткени холбаштырып турарлар. Илгиди порттарынын бирөөн — Майдзүрже «Хөвүн бөлүшкөн» деп совет салды пароходу совет-япон харылзааларын катал тургусунанын чөлдө бир-ле дугаарда чорунш, Японияга мывч чүбө-биле чеде берген. Япониянын даштыкы-биле алымы, хоорайнын чурттагылары причалдарга чедирген, туктарыг чөткөл келген, совет далайыларын байырлап-биле уткуп алганар.

НАТО-нун чөвүлелинде доктаамал төлөөлекчилеринин хуралы

ПАРИЖ. (СЭТА). НАТО-нун чөвүлелинде доктаамал төлөөлекчилеринин хуралы Парижде ажыттыган. Париж парламентинин дыңатканын өзүгээр алдыга, доктаамал төлөөлекчилер НАТО-нун чөвүлелинин декабрда Парижде болган сессиянын шиттиринге дүштүрүп ол чурттарын чазактарынын Совет чакыткы баштыгы Н. А. Булганинын чагазына харыкыларын чугаалажып көөр болган сүмөлөжип алырлар. Н. А. Булганинын чагазында харыкыларын чугаалажып көөр доктаамал төлөөлекчилеринин хуралынын кол темиз болуп турар деп, Парижтин салдарыг «Монд» солуну билдирген. Оон агында, Чөн болган Барын чүдүтерин арасында халдашпас дугайында керөөн чарар дугайында Англиянын

премьер-министри Макилланым медегепин хуралга чугаалажып көөр.

Доктаамал төлөөлекчилеринин бөдүлүнү хуралында чугаалажып көөр эске айтырталарын арасында Европа чурттарынын девискозунда англи чехосекит күштерин дугайында айтыргы база бар. (Англиянын чааа зына хөргөжин бердөө, ол үдүргөн чилгедерин чедип алырын орадажып турары биддинигер болган.

Совет Эвилелинин чагазын Чехосекит Күштеринин санында 300 мун кижини кызыр дугайында политиканың болган хөй-илгиди бөдүлтеринге салып-сетканын хайныктырган шиттирин доктаамал төлөөлекчилер база чугаалажы көөрлер деп Парижде политиканы хайгаракчылар санап турар.

Суг адааның хемелерин Израиль Барын Германиядан садып ап турар

ДАМАСК. (СЭТА). Римде бодунун көрүспөндөтининин дыңадынын барымдалаан, «Аль-Джумхур» солун Италиянын харыкысалгыг бөдүлтери Барын Германиядан Израильдин садып алганы болган агмы үениң расыталыг туртулаалары-биле чөсөгөлдөтүнгөн суг адаанын үш хемелери Израильдин Хайфа португа келген дугайында медегеп алган. Суг адааның хемелери-биле кады болук барын-герман экспорттор база Хайфада келген, олар суг адааның ол хемелери канчаар ажылаарында Израильдин шериг-далай күштерин өөрдирлер. Суг адааның ол хемелери Израиль алырын мурунда Барын Германиянын болган АБШ-тын чазактарынын төлөөлекчилери биле Израильдин чажыт шериг төлөөлери Бонга болган Вашингтонга чугаалажышынын кылган деп ол солун билдирген.

Барын чүккө, илагы АБШ-ка Израиль Чөкөкү Чөн чүккө эң эки суур

болур чер болганда, тастыктыг атом-идентификациянын дыңадынын барымдалаан, «Аль-Джумхур» солун Италиянын харыкысалгыг бөдүлтери Барын Германиядан Израильдин садып алганы болган агмы үениң расыталыг туртулаалары-биле чөсөгөлдөтүнгөн суг адаанын үш хемелери Израильдин Хайфа португа келген дугайында медегеп алган. Суг адааның хемелери-биле кады болук барын-герман экспорттор база Хайфада келген, олар суг адааның ол хемелери канчаар ажылаарында Израильдин шериг-далай күштерин өөрдирлер. Суг адааның ол хемелери Израиль алырын мурунда Барын Германиянын болган АБШ-тын чазактарынын төлөөлекчилери биле Израильдин чажыт шериг төлөөлери Бонга болган Вашингтонга чугаалажышынын кылган деп ол солун билдирген.

Мычанган, суг адааның барын-герман хемелерин Израильде илгенинин фактымы болза ГФР Израильге чөсөк бербес дээр дугайында Барын Германиянын албан кижилеринин тускай медегепинин бүрүн барында чөгүн хөрдөйлөп турар деп, ол солун айткан.

Израильдин чөсөгөлдөтүнгөн болган суг адааның чорут хемелерин Израильде келгени араб чурттарга аймык болуп турар дээрин «Аль-Джумхур» солун өңалап медегеп.

Редикторунун орадакчымы Д. Б. БАЙЫР-ОЛ.

КУДУКТУ ТУРГУЗАРЫ

Кудук казарында арыг, бедигөш, пор доврак хөрдүнүгү черин шилп алыр херек. Кудукту мал кажазында, арылган бажында, чүдүлгө өңарында, суг дамчыдар хооралардан, эрги кадылган кудук орвундан болган өскөлдөрдө-даа бети дөргө-ле 20 метр ырак черге тургузары чугула.

Чазе суу хөлдөктөргөн азы чер кырынын аккан суу доктаамал турнага бөөр чазы, илгиди черге кудук тургузуп болбас. Чер иштине суг сымчар илгиди кадындан эң-не арыг суу устувар кылдыр кудукту мычалдыр хамы казар херек.

Кудукту чер иштине кажазын бетон азы демир бетон дээрбектер-биле, эки өртөгөн туубу-биле, быжыг мөзүлүг даш-биле туруп үндүрө эки, ханаалар бичи-даа шаарштар артырбас төлөдө, ол тудугу хөмг черте өңдирин-биле быжылган тудур. Тым, хады, хадың черегин мыйтарып көрөтүп, элтеп турган кудук кажаалан база болур. Кудук кажазы кылдырында шийа таарышпас, чүбө дөргө чарып тилгелген удутайн ирп калыр.

Кажазын даштыкы кезөөн чер кырында 80 сантиметр болган оон-даа бедик кылдыр тусса эки. Кудук оңгарынын үстүкү кезөөн ханааларынын даштын суга чуурун каан пор малган-биле ханымы 2 метр черден бөөр, кылымы 50—75 сантиметр кылдыр тырып таптаар. Кудук чанынга эзелкин чыкпаш, оң кырында дашты азы туубуну чага салыр, кудук асынын девискозлери төң, аздаа дөргөң суг талаарыг мыйдары чаа бөөр болуру чугула. Кудук кажазынын үстүгө чазы, хар суун ырадыр асымы турар кырың орталыг, шымылгыг серия кылдыр херек.

Кудук иштине сугу насос-биле сордуруп үндүрө эки. Илгиди кудуктар будка бажычмантарым болур. Насос тургузары бодуңмас болган таварылда чүбө кудук асында быжылган тургускан илгиди ведро-биле суг узуу үндүрүп ужуруг, бажындардан өскөлдөн хуу ведроларын кудук сууга килрип, олар-биле суг у